

Anotace

- Informace o testu,
- grafy a jejich reprezentace,
- grafové algoritmy.

Definice grafu

Definition

Grafem nazveme uspořádanou dvojici $G = (V, E)$, kde V nazveme množinou vrcholů a $E \subseteq \binom{V}{2}$ nazveme množinou hran.

Definition

Uspořádanou dvojici $G = (V, E)$ nazveme orientovaným grafem s množinou vrcholů V a množinou hran E , jestliže $E \subseteq V \times V$.

- O grafech jste se učili na Diskrétní matematice, měli jste zřejmě i vybrané algoritmy. A algoritmy jsou typicky určeny k naprogramování.
- Definice je pěkná, ale při programování nám nepomůže. Podbízí se otázka:
- Jak graf reprezentovat při programování?

Reprezentace

- Z diskrétní matematiky znáte:
- Matici sousednosti A_G
 - je čtvercová matice obsahující nuly a jedničky, jejíž řádky a sloupce jsou indexovány vrcholy. Jednička odpovídá tomu, že mezi dotyčnými vrcholy hrana vede, nula znamená, že hrana nevede.
- Matici incidence B_G – řádky jsou indexovány vrcholy, sloupce hranami, jednička na pozici $B_G[i, j]$ říká, že hrana j přiléhá k vrcholu i .
- Výhody a nevýhody?
- Jak mezi těmito reprezentacemi převádět?

Převod A_G na B_G a zpět

```
snuluj( $B_G$ );  
index_hrany:=1;  
for i:=1 to n do begin  
  for j:=i+1 to n do begin  
    if( $A_G[i,j]=1$ ) then  
      begin  
         $B_G[i, index\_hrany]:=1$ ;  
         $B_G[j, index\_hrany]:=1$ ;  
        inc(index_hrany);  
      end;  
  end;  
end;
```

B_G na A_G

Buďto podobnou analýzou matice incidence, nebo:

$$A_G := B_G \times B_G^T;$$

for $i:=1$ to n do

$$A_G[i, i] := 0;$$

Důkaz.

Snadné cvičení z Kombinatoriky a grafů I.

Další reprezentace grafů

- Seznam vrcholů a k nim přilehlých hran:
- Tedy udržujeme seznam vrcholů a ke každému vrcholu vedeme seznam hran, které z něj vedou.
- Jelikož zatím neumíte spojové seznamy, bylo by potřeba nejspíše použít pole.

Funkce (proměnné) potřebné (resp. postačující) pro práci s grafem:

- `najdi_sousedy(v)`,
- `vrcholy`,
- `hrany` nebo `hrana(u,v)`, to ale umíme zjistit pomocí `vrcholy` a `najdi_sousedy`,
- případně další (`vaha_vrcholu(v)`, `vaha_hrany(e)...`).
- Výhody a nevýhody?

Sled, tah, cesta, kružnice

Definition

- Sledem délky k nazveme posloupnost hran tvaru $\{v_0, v_1\}, \{v_1, v_2\}, \{v_2, v_3\}, \dots, \{v_{k-1}, v_k\}$.
- Tahem nazveme sled, v němž se každá hrana vyskytne nejvýše jednou.
- Cestou nazveme tah (nebo sled), ve kterém se každý vrchol vyskytuje nejvýše jednou (přesněji kde se každý vrchol vyskytuje právě ve dvou po sobě jdoucích hranách).
- Tah nazveme kružnicí, pokud začíná a končí v tomtéž vrcholu a pokud se v něm každý vrchol objeví právě jednou.

Souvislost, strom

Definition

- Graf je souvislý, pokud se lze z každého jeho vrcholu dostat do každého jiného (vrcholu).
 - Graf je strom, pokud je souvislý a neobsahuje kružnice.
-
- Definice jsou pěkné, ale pomohou nám při programování?
 - Jak ověříte, zda je graf souvislý?
 - Použijeme vhodné tvrzení.
 - Jak zjistíte, zda je graf strom?
 - Podobně.

Souvislost grafu

Graf je souvislý právě když se lze z jednoho jeho vrcholu dostat do všech ostatních

```
for i in vrcholy do
    nenavstiv(i); {jeste jsme nic nenavstivili}
i:=startovni_vrchol;
fronta:={i};{na dosažitelné vrcholy}
while nonempty(fronta) do begin
    navstiv(i);
    fronta:=fronta+nenavstivene_sousedy(i);
end;
souvisly:=true;
for i in vrcholy do begin
    if nenavstiveny(i) then
        souvisly:=false;
```

Analýza algoritmu

- for-cyklus proběhne nejvýš n -krát.
- while-cyklus proběhne pro každý vrchol nejvýše jednou a podívá se na sousedy současného vrcholu.
- Složitost bude záviset na reprezentaci (jak rychle umíme najít sousedy vrcholu).
- Složitost bude $\Omega(m)$ (na každou hranu musíme kouknout).
- Pokud máme seznam hran u vrcholu, bude složitost $O(m)$,
- pokud máme matici sousednosti, bude složitost $O(n^2)$,
- máme-li matici incidence, složitost může být i $\Theta(mn^2)$.
- Při vhodné reprezentaci je tedy složitost $\Theta(m + n)$.

Poznámky

- Použijeme-li frontu, jedná se o algoritmus vlny (prohledávání do šířky) z jednoho vrcholu.
- Můžeme použít i zásobník, v tom případě se jedná o prohledávání do hloubky
- Výhody a nevýhody:
- Při hledání do hloubky můžeme použít rekurzi a nemusíme si aktuálně pamatovat sousedy prohledávaného vrcholu.
- Hledání do šířky navštíví vrchol po nejkratší cestě.

Hledání kružnice

Graf má kružnici, pokud se při prohledávání grafu vrátíme do už navštíveného vrcholu.

```
kruznice:=false; {zatim zadna}
for i in vrcholy do nenavstiv(i);
for i in vrcholy do
  if nenavstiveny(i) then {nova komponenta}
  begin fronta:={i};
    while(nonempty(fronta)) do
      begin prvni prvek vyrad z fronty a prirad do i;
        if(navstiveny(i)) then
          kruznice:=true;
        else for j in sousedy(i) do
          begin fronta:=fronta+{j};
            smaz_hranu({i,j});
          end;
        end;
      end;
    end;
  end;
end; end;
```

Strom

- Budeme testovat, zda je graf souvislý a bez kružnic, tedy použijeme oba předešlé algoritmy.
- Anebo budeme testovat, zda je bez kružnic a má jen jednu komponentu.
- Anebo otestujeme souvislost (či kružnice) a správný počet hran.

Dijkstrův algoritmus

Hledá nejkratší cestu z daného vrcholu (do všech ostatních)

Vstup: Graf s nezáporně ohodnocenými hranami.

- Udržujeme "frontu" vrcholů seřazenou podle dosud nejkratší cesty do nich.
- Na začátku inicializujeme vzdálenosti do všech vrcholů kromě startovního nekonečnem (tedy dost vysokou hodnotou) a vzdálenost do startu nulou.
- Startovní vrchol přidáme do "fronty" dosažitelných vrcholů.
- Vrchol, do kterého se dostaneme nejkratší cestou z fronty odstraníme a pokusíme se cestu jdoucí z něj rozšířit do jeho sousedů.
- Toto opakuj, dokud je "fronta" neprázdná.

Rozšíření cesty

Rozšíření cesty vypadá tak, že pro vrchol v ve vzdálenosti $d(v)$ zkusíme pro každou hranu $\{v, w\}$, zda

$$d(w) > d(v) + \text{delka}(\{v, w\}).$$

Pokud ano, $d(w) := d(v) + \text{delka}(\{v, w\})$ a oprav pozici vrcholu w ve "frontě".

Analýza

- Algoritmus je popsán a dokázán v mnoha knihách (a skriptech), kupř. Kapitoly z diskrétní matematiky nebo Algebraické algoritmy (Kučera, Nešetřil)...
- Konečnost: V každé iteraci odstraníme z "fronty" jeden vrchol, který se v ní už neobjeví (protože mezi vrcholy ve frontě měl nejmenší vzdálenost od startu a vzdálenosti jsou nezáporné).
- Parciální správnosti pomůže invariant:
V každém kroku evidujeme nejkratší cesty ze startu používající pouze vrcholy již odstraněné z "fronty".
- Z invariantu plyne korektnost.
- Jde jen o modifikovaný algoritmus vlny, tedy hledání do šířky!
- Složitost významně závisí na reprezentaci grafu a na reprezentaci "fronty"!

Poznámky

- Pokud jde o graf neohodnocený (délka všech hran je 1), potom se z Dijkstrova algoritmu stane obyčejný algoritmus vlny.
- Aplikace grafových algoritmů: Zde začíná teoretická informatika. :-)
- Příklady využití grafových algoritmů:
- Theseus a Minotaurus,
- Král (či jiné figurky) na šachovnicích různých tvarů s různě pozakazovanými políčky,
- ...

Další grafové problémy/algoritmy

- Minimální kostra, aneb jak natáhnout elektrické vedení?
- Eulerovský graf, aneb lze všechny hrany grafu nakreslit jedním tahem (abychom žádnou hranou neprojeli dvakrát)?
- Hamiltonskost, aneb kružnice, která navštíví všechny vrcholy (každý právě jednou),
- Klika, aneb maximální úplný podgraf,
- Barevnost, aneb jaký je nejmenší počet barev takový, abychom mohli obarvit vrcholy grafu tak, že sousední vrcholy nedostanou stejnou barvu?
- Hranová barevnost, aneb jaký je nejmenší počet barev takový, abychom mohli obarvit hrany grafu tak, aby žádná dvojice hran přiléhající ke společnému vrcholu neměla stejnou barvu?
- ...

Násobení matic

- Násobení matic není komutativní, ale je asociativní.
- Máme-li vynásobit několik matic, nemůžeme jejich pořadí měnit,
- můžeme součin všelijak závorkovat.
- Různá uzávorkování jsou různě výhodná.
- Které z nich je to nejvýhodnější?
- Předpokládáme, že máme abstraktní funkce zjistící ze zadaných rozměrů složitost součinu matic správných tvarů.

Násobení matic

- Některé násobení provedeme jako poslední.
- To úlohu rozdělí na (nejvýše) dvě další instance.
- V každé (menší) instanci opět nějaké násobení provedeme jako poslední.
- Ideální podhoubí pro rekurzi!

Násobení matic

- `function slozitest(od,az_do:integer):longint;`
- `for i:=od to az_do-1 do begin`
- `slozitest:=slozitest(od,i)+`
 `slozitest(i+1,az_do)+samotne_nasobeni;`

Opět budeme zbytečně násobit stále to samé.

Opět se toho zbavíme stejně.

Násobení matic

- `function slozitost(od,az_do:integer):longint;`
- `if cache[od,az_do]=0 then`
- `for i:=od to az_do-1`
- `cache[od,az_do]:=slozitost(od,i)+`
 `slozitost(i+1,az_do)+samotne_nasobeni;`
- `slozitost:=cache[od,az_do];`

Násobení matic – poučení

- Tomuto říkáme *dynamické programování*.
- Zpravidla implementujeme pouze fázi vyplňování tabulky.
- Na tom je nepříjemné určovat, odkud vyplňování zahájit.
- Není tudíž špatné navrhnout si aspoň na počátku rekurzivní řešení a až pak rekurzi "rozbít":
- $$\text{cache}[\text{od}, \text{az_do}] := \min\{\text{cache}[\text{od}, i] + \text{cache}[i, \text{az_do}] + \text{samotne_nasobeni}\}$$
- což stačí udělat cyklem.

Konec

Děkuji za pozornost...